

נקודה למחשבה

מחשבה אקטואלית
מפרשת השבוע

פרשת תולדות

לפני
שניגוע באופיים של
השינויים הללו ניתן-לב
לנקודה נוספת.

שם 'אלוקים' מסמל את מידת
הדין. שם זה מוזכר בזמני כעס ובענות
של עונשים. מדוע יצחק מזכיר דווקא את
שם הדין בבואו לברך את יעקב? מדוע אינו
בוחר לברך את בנו
בשם של רחמים?

בפירוש רש"י מופיע
מדרש המתייחס לשאלה זו:

מהו האלוהים?
כדין, אם ראוי לך יתן לך, ואם
לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר
משמני הארץ יהיה מושבך, בין
צדיק בין רשע יתן לך, וממנו למד
שלמה כשעשה הבית וסידר תפלתו, ישראל שהוא בעל
אמונה ומצדיק עליו את הדין לא יקרא עליך תגר, לפיכך
(אמר): 'ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו', אבל
נוכרי מחוסר אמונה, לפיכך אמר: 'ואתה תשמע השמים וגו'
ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי' בין ראוי בין שאינו
ראוי תן לו, כדי שלא יקרא עליך תגר.

♦

מה קורה כאשר דברים לא מסתדרים לפי
התוכניות המוקדמות? איך מתמודדים עם כישלון? מה
קורה לאדם כאשר לא הולך לו?

יכולת ההתמודדות עם קושי משתנה בין אדם
מאמין לאדם חסר אמונה.

מקפצת כישלונות

שני בניו של יצחק מתברכים מפיו. יעקב ועשיו.
שניהם מקבלים מטען-רב המתייחס לעתידם הצפוי.

למרות שהברכות ניתנות מפי אותו אב, סגנון
שונה ואחר. השבוע נעיין בפתיח המשתנה בשתי הברכות,
שינוי המלמד רבות על הבנים ועל אורח-חיי-צאצאיהם.

ברכתו של יעקב פותחת במילים הבאות:

וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מַטְל הַשָּׁמַיִם (בראשית, כז, כח).

לעומת זאת, ברכתו של
עשיו מתחילה כך: **הֲנֵה מִשְׁמַנִּי
הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבְךָ (שם, לט).**

ההבדל הראשון והנראה
לעין הוא המעורבות של אלוקים
בברכת הבנים. בעוד ברכתו
של יעקב מדגיש יצחק אביו כי
אלוקים הוא הנותן את השפע
ואת הברכה, בברכה של עשיו
אין אזכור לבורא עולמים.

בנוסף, כדאי לשים לב לתנועה המפעילה את
הברכה. ברכתו של עשיו מתארת מצב נתון: 'כך יהיה'.
יצחק מעניק לו מתנה והמתנה הזו קבועה, זה שלך מעתה
ועד עולם.

לעומת זאת הניסוח אצל יעקב שונה לחלוטין: 'ויתן
לך'. לא נתינה חד-פעמית אלא נתינה שחוזרת ונשנית.
יעקב אינו מקבל משהו קבוע ולא משתנה. עליו לצפות,
שוב ושוב, להתגשמות הברכה. העובדה שיום קודם
השפע ניתן אינה מלמדת דבר על היום שאחריו. ויתן.
הברכה נתונה בידי של הבורא והוא ישפיע כרצונו.

•

אדם שמאמין שאלוקים משגיח ומלווה את המתרחש בעולם הזה מסוגל להתמודד גם עם חוסר-שלמות. אדם כזה מבין שישנה תמונה גדולה שאין באפשרותו לראות כרגע.

בני יעקב, מאמינים בני מאמינים, מסוגלים להכיל את העובדה שהם לא הגיעו למה שהם ציפו. הם יודעים שיש תוכנית גדולה ומקיפה בה לכל מעשה יש משמעות. צידוק-הדין מגיע ממקום של אמונה בצדקתו של א-ל-עולם, הכרה שמפי עליון לא תצא הרעות והטוב וידיעה שכל מצוקה או עיכוב עומדים כקריאה לשיפור ותיקון-מעשים.

אדם שחי בצורה כזו מסוגל לראות את הטוב גם כאשר הטוב אינו מושלם. הוא יכול לראות את חצי הכוס המלאה ולהבין שהוא בתהליך של בניה עצמית ומילוי פנימי. אדרבה, החוסר הקיים מדרבן אותו לקום ולעשות מעשה. הרצון להתקדם ממלא אותו באנרגיה חיובית שמסייעת לו להשיג את היעדים עליהם הוא חלם.

לבני עשיו היכולת הזו חסרה. הם אינם מסוגלים להתמודד עם חוסר-שלמות. הם, שלא מאמינים בצדקת-הא-ל ובהשגחה פרטית לא מסוגלים להתמודד עם פחות מהטוב ביותר. שינוי קל מהתכנית אותה ראו בעיני רוחם עלול לגרום להם לתסכול-עמוק, לייאוש ולמרה שחורה.

זו הסיבה שבברכתו יצחק משנה בין הבנים.

יעקב שרואה במחסור ובקושי הזדמנות לבניה עצמית יכול לקבל את ברכתו במידת הדין. מה שמגיע מגיע ומה שלא לא. בשל כך הנתנה אינה חד-פעמית אלא בכל יום ויום מתבררות מחדש זכויותיו והוא מקבל את הברכה על פי הצדק והיושר. יום בו הוא לא מקבל את כל מה שרצה אינו יום עצוב, הפוך בדיוק, זהו יום של הזדמנות לתיקון והתעלות. 'ויתן-לך, האלוקים', שוב ושוב, לפי מאמצך, עבודתך והישגך.

אך עשיו שרואה במחסור כישלון

אישי ותעודת עניות אינו יכול להתמודד עם שגרת חיים כזו. לעשיו ובניו מאחל יצחק שהם יקבלו הכל, תמיד. בלי השגחה-פרטית, בלי שהם רואים את מעורבותו של הקדוש-ברוך-הוא בחייהם. 'הנה, משמני הארץ יהיה מושבך'. קח לך את מה שאתה רוצה, באופן קבוע. בלי אתגרים ובלי הזדמנויות.

•

חוסר היכולת להתמודד עם כישלון באה לידי ביטוי לא פעם בדרכו של עשיו. במפגש ביניהם, זה שנקרא עליו בפרשת וישלח, יעקב אינו חש בושה לומר לאחיו: 'יש לי רוב', יש לי הרבה, אבל אין לי הכל. אני עדיין בתנועה. אני עדיין שואף להשיג ולבנות. עשיו, לעומתו, מדגיש 'יש לי כלי'. הוא לא יכול להיראות כלפי חוץ חסר-משהו. הוא חייב להראות שאצלו הכל בסדר.

כך גם נוכל לראות בתגובתו כאשר הוא מגלה שהוא הפסיד את ברכות אביו. הוא לא חושב לרגע שאולי אצלו יש משהו טעון שיפור. הוא לא מכיר את הדרך לביקורת עצמית, להסקת מסקנות אישית לתיקון. הוא מיד תולה את האשמה בנשותיו.

**וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוּת כְּנָעַן כְּעֵינֵי יַצְחָק
אָבִיו: וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל בֶּן יִשְׁמָעֵאל
בֶּן אֲבִרְהָם אֲחֹת נָכִיזָה עַל נָשָׂיו לֹד לְאִשָּׁה (שם, כת, ח-ט).**

אפס ביקורת עצמית. אין מחשבות על טעויות אישיות שנעשו ואולי ניתנות לתיקון. אם ישנה בעיה, מישוהו אחר אשם. אם לא הולך לפי התכנית כנראה שהנשים שלו אשמות. לא הוא. עשו לא מסוגל להתמודד עם כישלונות ולכן הוא גם לא יודע איך להיבנות מהם.

אנחנו, בני יעקב, מסוגלים. אנחנו יודעים להסתכל אל טעויות שעשינו, ללמוד מהן ולהתקדם הלאה. הכרה בכישלון אינה חולשה. הפוך. זוהי הדרך הבטוחה לעוצמה ולמיקסום הפוטנציאל האישי. בהצלחה!

רוצים להעיר? להאיר? | אתר 'נקודה למחשבה • הגות ומחשבה יהודית' | nekudalemachshava.co.il
מוזמנים לפנות בטלפון: 054-849-6992

מעוניינים לקבל 'נקודה למחשבה' בכל שבוע למייל? כתבו לכתובת moshe.oppen@gmail.com